

Performative Realism

Af Lene Tortzen Bager

At være er at performe er et aktuelt bud på et performativt identitetsbegreb, som det fremsættes i centrale teorier i *The Performative Turn*. Ifølge denne forståelse bestemmes identitet af, hvordan man agerer, og hvordan man agerer, reguleres og formes i relation til nogen. En mere traditionel sociologisk og psykologisk forståelse af identitet som *being* bliver i performativ teori udvidet med fokus på identitet som *doing*, på identitet som *acts of performance*. I en sådan performativt begrundet forståelse ser man identitetsdannelsen ikke først og fremmest som en individuel proces, men som en relationelt betinget proces, hvor den enkeltes identitet formes af samspillet og i relationer med omgivelserne.

Samfundets kulturalisering og generelle æstetisering gør performativitet til en ny betingelse i identitetsprocesserne. At performativitet hidrører fra samfundets »store« moderniseringsprocesser betyder bl.a. i relation til den enkelte, at der ikke er tale om et valg og en frihed, men om en ny betingelse for individet. Dermed er *The Performative Turn* også potentielt et felt for kulturkritik. Hvilke muligheder har individet for orienteringsforsøg på egne betingelser? Hvilke roller spiller medierne, kunsten og kulturen heri? Og hvilke potentialer er der for modstandsformer i performativitetens kunstneriske og kulturelle former?

Bogen *Performative Realism* er en anto-

logi af artikler, skrevet af forskere, hvoraf størstedelen har været involveret i forskningsprojektet *Realitet, Realisme, Det Reelle i visuel optik* (1999-2002). Antologien analyserer performativitet i forskellige fænomener, hvor den er delagtig i »realisme«. Bogens fokus er rettet imod »realiteten« og mod, hvordan realitet bliver produceret og medieret gennem forskellige kontekster. Artiklerne præsenterer gennemarbejdede analyser og undersøgelser af performativitet ud fra konkret eksempel materiale. Man fornemmer, hvordan nogle af forudsætningerne for analyserne af performativ realisme er oparbejdet gennem realismeprojektet og dets kvalificerende undersøgelser af og bud på realisme-effekter, som tillader begrebet at fungere som et prisme, der kaster lys tilbage på processer vedrørende kunsten, kulturen og medierne, hvad enten det drejer sig om deres referentielle forhold til virkeligheden, til skabelsen, til modtagelsen, eller til realitetens status.

Antologiens eksempler på performativ realisme repræsenterer mere traditionelle medieringer af performativ realisme som dokumentation i fotobøger (Mette Sandbye), film (Bodil Marie Thomsen), dokumentarfilm (Anne Jerslev), postdramaturgiske teaterhybrider (Solveig Gade), installationskunst (Anne Ring Petersen) og performativitet i dramaturgiske tekster (Laura Luise Schultz). Mens en mere utraditionel og »performerende performativ realisme«, som Rune Gade

kalder det, kunne karakterisere Hayley Newmans destabilisering af forholdet mellem performance og dokumentation (Camilla Jalving), Tanja Ostojic's performativt performerende hjemmeside (Rune Gade) og performativitet i rollespil (Britta Timm Knudsen).

I introduktionen placerer Rune Gade og Anne Jerslev afsættet for *Performance Studies* i teater- og dramaturgisk forskning, hvis metoder er udviklet i samspil med metoder og viden fra bl.a. antropologi, psykologi og sociologi. *Performance Studies* er flerfagligt i sit udgangspunkt og tager meget forskelligartede fænomeners performativitet som analyseobjekt. Alligevel inkluderer *Performance Studies* ikke nødvendigvis refleksioner over performativ teori, men der er fælles interesseområder, som det hedder lidt uklart. *Performance Studies* er ikke en egentlig disciplin, men karakteriseres som et sammensat felt af objekter, der har tilnærmelsesmåden tilfælles.

Den brede brug af performativitetets begrebet har sine forudsætninger i *The Performative Turn*, hvor J. L. Austins *How to do things with words* fra 1962 udpeges som en central reference. Austins lingvistiske udgangspunkt i *speech acts* og *performative speech* beskrives som et væsentligt grundlag for det aktuelt sammensatte felt af *Performance Studies*. Dette felt tæller fænomener i kultur, kunst og medier og involverer videnskaber som lingvistik, antropologi, sociologi og æstetisk teori.

Hvis dette felt er broget i dets objekter, er det øjensynligt ikke mindre broget

i sin begrebslige og metodiske afklaring. Derfor sidder man efter introduktionen tilbage med det ønske, at antologiens artikler vil påtage sig at kvalificere begreberne performativitet, performance og realisme og eksemplificere, hvad der egentlig menes med performativ realisme. Det ønske kommer antologien i høj grad i møde. Dels gennem mængden af produktive analyser, der oparbejder metodisk indsigt og begrebsafklaring. Dels gennem et udvalg af artikler, der tager den opgave på sig at udrede begreberne systematisk.

Jeg vil fremhæve nogle af antologiens artikler som eksempler herpå. Eksemplerne kan samtidig give et indblik i, hvor specifikt og præcist den enkelte artikel går til værks, og hvor omfattende et greb antologiens artikler dermed tilsammen gør om performativ realisme.

Solveig Gade påtager sig at udrede forholdet mellem performativitet og performance i relation til teatret. Teatervidenskaben udgør et delta, hvor *The Performative Turn* deler sig i et performancebegreb (fra antropologi, etnografi, sociologi og teater) og et performativitetbegreb (som grunder sig på sprogfilosofi, litteratur og kønsstudier samt teater). I relation til teatervidenskab kan begrebsområderne skelnes fra hinanden også i teatrale former med differenterbare forhold til teatrets nærværskvalitet: performance knytter autenticitet og nærvær til værkets her-og-nu med publikum, mens det performative teater potentielt overskrider teater- og sociale konventioner og skaber nærvær herigennem. Gades analyse forfølger centrale

begreber fra performativitetsteorien og centrale spørgsmål om potentialer for samfundsmæssig kritik i relation til Schlingensiefs *Chance 2000*, et mixed media teater, cirkus, party, demokratisk uddannelse og talk show.

Anne Jerslev sætter begreberne performance og performativitet i relation til dokumentargenrernes medieringer af fakta og fiktion. Jerslev anvender performativitetsteorien til at beskrive dokumentarens referentielle status som noget, der handler om dens *doing act*. Mens performanceteoretikerne karakteriserer performance i dokumentaren ved bl.a. casting af aktøren og dennes evne til selv-repræsentation med et eventuelt deraf følgende indtryk af realitet. Analyseeksemplet er Ambo og Saifs *Family* (2000), en performativ dokumentarfilm, til hvilken Anne Jerslev forholder centrale teoretiske referencer og præciserer forskelle ud fra sin analyse.

Anne Ring Petersen undersøger installationens forudsætninger i kunsthistoriske begreber om teatralitet og performativitet. Installationens installation af sin recipient som et kropsligt og agerende element i installationen får Anne Ring Petersen til at benævne den performativ realisme. Fra et kunsthistorisk perspektiv undersøger Anne Ring Petersen begrebet teatralitet i relation til performativitet i teater og tilbage til billedkunsten, og ligeledes med performativitet i relation til performance. Denne nøjagtige differentiering af begreber i relation til enkelte kunstarter gør særlige sammenlignende træk mellem kunstarterne til del af et tværæstetisk analytisk felt. Artiklen eksemplificerer sine teore-

tiske diskussioner i relation til Thomas Bangs *Seven Attempts to Create a Suitable View* (2002).

Disse korte beskrivelser af artiklerne yder ikke de enkelte analyser retfærdighed. Men jeg håber, de alligevel giver et indtryk af, hvordan de enkelte bidrag fokuserer på dimensioner i performativ realisme – i relation til kritiske potentialer, til typer af medieringsformer og til kunstarternes specifikke værk-recipient-relationer – som tilsammen giver antologien et stort volumen.

Det er antologiens klare kvalitet, at den placerer sig i *Performance Studies*-feltet med sit fokus på performativ realisme, at den forpligter sig på at udrede begreber og på at forholde dem tæt til værker. Det resulterer i en bog om performativ realisme, der på eksemplarisk vis diskuterer begreber og gennem værkanalyse finder frem til præciseringer og afgrænsninger. Det er engagerende og spændende læsning, som i høj grad kvalificerer feltet.

Men en ting savner jeg. I introduktionen slås en kulturkritisk tone an, idet det pointeres, at identitetsprocessernes performative karakter ikke er et valg, men en betingelse den enkelte må håndtere. Mellem artikelbidragene ligger en mængde diskussioner og tematikker af meget realistisk karakter. Jeg kunne godt tænke mig, at antologien nåede frem til at drøfte performativ realisme kulturkritisk: hvad betyder disse forskydninger imod *doing* i det hverdagslige liv? Et godt gammeldags kulturkritisk efterskrift, der bearbejder den oparbejdede indsigt i kulturelle og samfundsmæssige problema-

tikker vedrørende performativ realisme, fx anskuet fra et livsverdensperspektiv, kunne have været spændende. Måske lader det sig gøre i en anden form, som seminar, debat eller artikel? Lad det bare være en opfordring.

En antologi er en kollektiv enhed, bestående af enkeltstående bidrag. Men sådan opleves antologier meget sjældent. Bogen her har en udtalt grad af fælles identitet i sit fokus på performativ realisme, i sin begrebslige systematik og i sine analytiske bestræbelser. Det giver noget så sjældent som en homogen antologi. Den må blive et must for enhver med interesse for *Performance Studies*.

Performative Realism – Interdisciplinary Studies in Art and Media

Eds. Rune Gade og Anne Jerslev
Museum Tusulanum Press, 2005
University of Copenhagen

Lene Tortzen Bager (f. 1963), ph.d. og lektor ved Afdeling for Æstetik og Kultur, Institut for Æstetiske Fag, Aarhus Universitet.

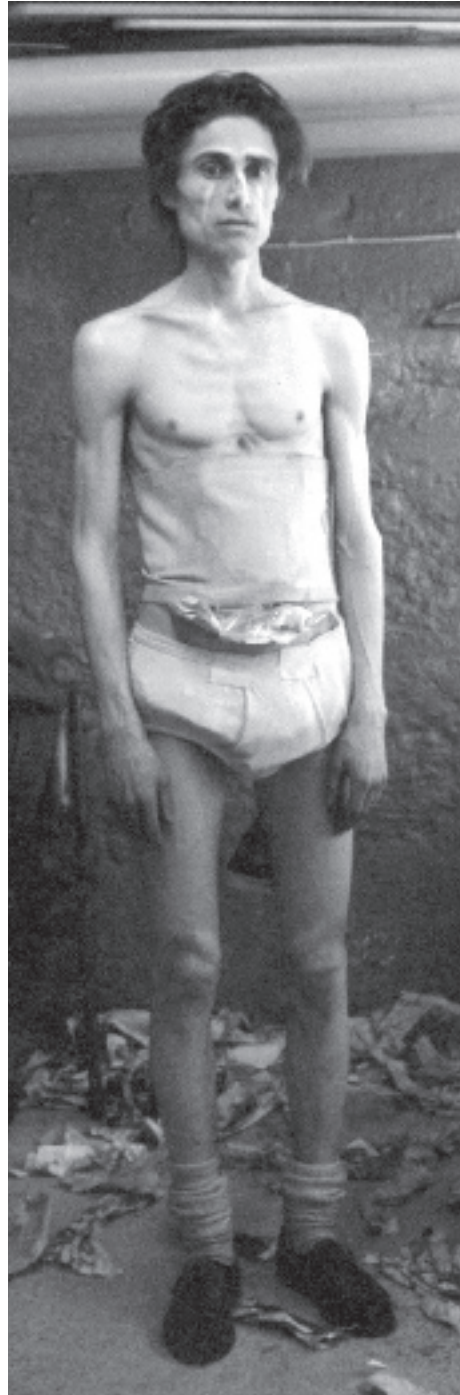

Foto: Claus Beck-Nielsen